

Feltherpetologiske iagttagelser i Libanon i december 2003 og juni 2004

Fieldherpetological observations in Lebanon in December 2003 and June 2004

Philippe Provençal

Naturhistorisk Museum Århus, Universitetsparken, Bygning 210, 8000 Århus C. Email: pp_nathist.au.dk @

Der blev gjort observationer flere steder. Dels i Beirut, dvs. i bymæssige omgivelser ved havets overflade, dels i Ba'albek, 'Anjar og andre steder i Libanon men allermest i Deir al-Qamar, som er en lille by, som ligger i 850 m højde + 150 m, og som ligger umiddelbart sydøst for Beirut. Det vil sige, at byens torv ligger i 850 m højde, men da byen er en bjergby, strækker den sig over 300 m højdeforskel. De fleste observationer blev gjort i nærheden af det hus, hvor jeg boede i Deir al-

Qamar, som iflg. ejeren ligger i ca. 900 m højde.

Klimaet i Deir al-Qamar og naturen er klart mediterrant. Pinjefyr fandtes, og der forekom f.eks. også vild gul krokus (*Crocus vitellinus*), tornet bibernelle (*Sarcopoterium spinosum*), oliven m.m. Vegetationen udviser tilsyneladende en meget stor artsrigdom på stedet. Vegetationstypen på stedet må, når der ses bort fra dyrkede haver, siges at være krat med enkelte højere træer, især eg og pinjefyr. Dette skyldes i høj

grad, at terrasserede bjergsider, som for 30 år siden, dvs. omkring 1975, blev dyrket, har fået lov at stå brak pga. problemerne hidrørende fra borgerkrigen i Libanon. Selv om der har været fred i området i 13 år, er der ikke sket en opdyrkning af området.

To af de omtalte arter blev observeret i december måned, nemlig libanonfirben og ildsalamander. Vedrørende vinterobservationer af krybdyr i det sydlige Tyrkiet, som klimamæssigt og miljømæssigt minder meget om Libanon, se Franzen (1986). Både hardun og slangeøjefirben, som også står omtalt, kan også observeres som aktive om vinteren, men kun undtagelsesvis og kun i varmt vejr (Franzen 1986).

Libanonfirben, *Lacerta laevis*

Der blev observeret og fotograferet ét til to eksemplarer af *Lacerta laevis* den 7. december

F
ig. 1. Et libanonfirben, *Lacerta laevis*, på jorden.

Fig. 2. Stor flot han af *Lacerta laevis*, som søger skjul under en parkeret bil! Fotograferet i Deir al-Qamar den 3. juni 2004.

lighed samme art blev observeret i det indre Beirut den 8. december. Desuden blev et mindre eksemplar, som havde tabt halen, observeret i Deir al-Qamar den 13.-14. december i samme have.

Under sommerobservationerne havde store territoriebe-

2003 på en havemur i Deir al-Qamar. Desuden blev et eksemplar af *L. laevis*, som tog sol, fotograferet den 13. december omtrent samme sted. Disse firben var 20-25 cm lange, hvilket svarer til deres maksimale længde. *L. laevis* er det hyppigst forekommende firben i Libanon. Arten færdes fra havniveau til ca. 1500 m højde (in den Bosch & Zandee 2001). De er velkendte for også at være aktive om vinteren (Henrik Bringsøe pers. medd.). Det fotograferede dyr den 7. december var en han, hvilket kunne kendes på den blå strube. Hanner af denne art har blå eller grøn strube, mens hunnerne har gul.

Fig. 3. Europæisk slangeøjefirben, *Ophisops elegans*. Læg mærke til den korte snude, som er karakteristisk for arten.

Et mindre eksemplar af et firben tilhørende efter al sandsyn-

siddende hanner ofte en karakteristisk dragt med rødbrun ryg, sorte sider og blå strube. Nogle få kunne dog også være grønlig i kropsfarven. Denne art opfører sig tilsyneladende, hvad angår habitat og daglig adfærd, som murfirbenet *Pardarcis muralis*, der er velkendt i Europa. *L. laevis* har ikke noget imod at kravle op i træer, men egentligt trælevende er den ikke.

Fig. 4. Hardun, *Laudakia stellio*, på klippevæg.

Under sommerobservationerne i 2004 var *L. laevis* så afgjort det hyppigst observerede krybdyr i Deir al-Qamar. Der var en del, som endda holdt til i haven til mit opholdshus. Da en stor han, som holdt til på og omkring hovedterrassen, kunne kendes på sin afkastede hale, kunne det slås fast, at dens territorium var på 100-150 m². Da jeg så firbenet udvise aggressiv adfærd, var den klart territorial. Det er imidlertid uklart, om territorialiteten strakte sig over alle de 100-150 m², som dyret færdedes på. Ellers færdedes dyrene både på mure og på jorden, både på åben jord og i vegetation. De var dog tilsyneladende afhængige af tilstedeværelsen af smuthuller og dækning. Ved to lejligheder blev et eksemplar observeret klatrende i træer.

Socialt ser det ud til, at *L. laevis* har en adfærd, hvor territoriale hanner forsvare deres territorier mod andre territoriebesiddende hanner, mens underlegne eller måske ikke reproductive hanner samt hunner accepteres inden for territoriegrænsen. Dette er baseret på personlige observationer af manglende aggressivitet mellem territoriebesiddende hanner og eksemplarer fra de to andre førnævnte kategorier. Den 11. juni blev en territorialkamp mellem to *L. laevis*-hanner observeret. Dyrene var midt på en lille men asfalteret vej omgivet af krat og vildtvoksende vegetation, idet gamle terrasser havde fået lov til at stå udyrket i 30 år. Den ene han havde sit gab spærret over den andens skulderparti et godt stykke tid. Dyrene lå fastlåste i brydetaget og tillod mig at komme ganske tæt på, idet deres sædvanlige skyhed tilsyneladende var ganske

forsvundet! Den han, som blev bidt, flygtede til sidst forfulgt af den sejrige, som dog lod den være, efter at de havde tilbagelagt en afstand på en meter.

Europæisk slangeøjefirben, *Ophisops elegans*

Et europæisk slangeøjefirben blev observeret og fotograferet den 11. juni ved den lille asfalterede vej, hvor jeg så de kæmpende *L. laevis*, dvs. i Deir al-Qamar. Dyret var ikke særligt sky, og man kunne komme relativt tæt på det, hvis man bevægede sig forsigtigt og ikke prøvede på at komme for tæt på igen (fig. 3).

Stribet skink, *Mabuya vittata*

En skink blev den 11. juni observeret løbende tværs over den lille asfalterede vej, hvor jeg så de kæmpende *L. laevis*. Da observationen var særdeles kortvarig, idet dyret løb så hurtigt det kunne, forbliver artsidentiteten usikker. Dyret er genkendt efter fig. 160 i Disi et al. (2001).

Hardun, *Laudakia stellio*

Harduner blev kun observeret under sommeropholdet og næsten altid i nærheden af sten, klipper og mure. Lokalnavnet er hardûn, hvilket stammer fra det klassiske arabiske hirdawn (Malouf 1932). Arten synes varmekrævende og ser ud til at være afhængig af sten og klipper med masser af sprækker og skjul. Der var specielt mange blandt ruinerne i 'Anjar, mens der tilsyneladende var færre, men stadigvæk store vitale eksemplarer i ruinerne af det store Ba'al/Jupiter tempel i Ba'albek. Det sidste kunne

måske skyldes, at der var langt flere turister sidstnævnte sted. Der var også nogle fine eksemplarer i Deir al-Qamar.

Dyrenes yndlingsmåde at sole sig på er at flade kroppen ud, mens de ligger vandret øverst på en sten eller en mur. De træffes sjældnere på en lodret flade, når de soler sig, men det kan nu også lade sig gøre, specielt med yngre eksemplarer. Dyrene er ellers særdeles sky med en flugtafstand på ca. 10 m for nogle eksemplares vedkommende.

Hardunerne er særdeles variabel i farverne. Om morgenen er de tit mørkebrune eller mørkegrå, hvilket synes at være en tilpasning til lettere at absorbere varmestrålerne fra solen (fig. 5). Senere bliver de langt lysere. Et ofte set farvemønster er lys sandstensfarvet med rudeformede lyserøde eller lysorange felter ned langs ryggens midtlinje (jvf. Arnold & Burton 1978). De store eksemplarer har ofte rødt eller rødorange omkring øjnene, og undersiden af hovedet kan være sort med lyse prikker. I Deir al-Qamar blev et velvokset eksemplar med en lys blå grundfarve observeret.

Intraspecifikke aggressioner blev sjældent observeret, og dyrene kunne til tider observeres 2-3 sammen inden for en radius af 1-1,5 m. Ifølge litteraturen kan der sidde et dusin eller flere sammen (Lieberkind 1941). Der var dog en notabel undtagelse den 4. juni 2004, hvor en heftig strid mellem to harduner blev observeret i byen Shtour. En hardun forfulgte skarpt en anden over en vej. Den forfulgte søgte til sidst tilflugt i et træ, mens den sejrende vendte tilbage over vejen, tilsyneladende til sit territo-

rium. Både hanner og hunner danner hierarkier og opretter territorier, og dominante hanner sætter sig ofte på det højeste sted i deres territorier (Disi et al. 2001).

Savignys løvfrø, *Hyla savignyi*

Løvfrøer blev observeret så godt som hver dag under sommeropholdet. Ingen løvfrøer blev observeret under vinteropholdet. De opholdt sig i nærheden af havebassinet i huset i Deir al-Qamar, hvor jeg boede, og i nærheden af et vandingsbassin beliggende ca. 50 m i fugleflugtslinje fra huset, men uden for grunden. Der var altid 1-4 løvfrøer, som opholdt sig på papyrusstænglerne i havebassinet (fig. 6). Desuden kunne det på kvækkekoret om aftenen godtgøres, at nogle af frøerne også opholdt sig i den nærliggende vegetation. To løvfrøer blev observeret kravlende ned ad stammen på en mindre eg i nærheden af havebassinet efter mørkets frembrud. Begge frøer bevægede sig mod havebassinet for til sidst at springe over i det (i vandet og vegetationen), efter at de var kommet ned på jorden, selv om den ene langt fra tog den direkte rute. Disse adfærdsformer, dvs. opholdet i vegetationen i nærheden af vand og den nataktive adfærd er typisk for arten (Disi et al. 2001). Samtlige observerede løvfrøer var ca. 4 cm lange (målt fra snude til gat), hvilket er normal størrelse for arten (Disi et al. 2001).

I vandingsbassinet var der mange haletudser på 2-3 cm længde, som efter udseende og adfærd (at opholde sig lodret i vandet med halen nederst og med munden i vandoverfladen for at spise af organiske belæg-

ninger på vandoverfladen) så ud til at være løvfrøhaletudser. Haletudserne fandtes i forskellige størrelser og udviklingsstadier, men ingen var mere udviklede end fremkomsten af stadigvæk små bagben. Dette er sent i forhold til de Savignys løvfrøer, som lever i lavlandet i varmere vejrlig, idet disse former sig i december-januar (Disi et al. 2001), men da vejrliget i Deir al-Qamar er langt køligere med snefald i januar måned, er frøernes årscyklus givet forrykket i retning af foråret og minder mere om de årscyklusser, som man finder for løvfrøer i tempererede områder (Frank Jensen pers. medd.).

Løvfrøerne var typisk nataktive og tilbragte dagen i vegetationen i sammenkrøbet tilstand. På papyrusstænglerne sad de med benene samlet ind under kroppen og med hovedet pegende opad. Den sammenkrøbne stilling indtager de sandsynligvis for at reducere fordampningen fra huden. Deres lysegrønne farve camouflerede dem særdeles effektivt i vegetationen.

Lilleasiatisk ildsalamander, *Salamandra infraimmaculata*

Et velvoksnet dræbt eksemplar af en ildsalamander blev observeret den 6. december 2003 på en lille sidevej på en bjergkam i Deir al-Qamar. Dyret blev fundet om morgenen, efter at det havde regnet heftigt om natten. Salamanderen var antagelig blevet slået ihjel af et rovdyr, da øjnene var noget presset ud af deres huler, men efter al sandsynlighed havde prædatoren ladet salamanderen ligge på grund af dens hudgift. Dyret var helt friskt, da det blev fun-

det, og det blev fotograferet. Da jeg ikke havde noget at måle det med, beregnede jeg et estimat over dets længde vha. en fujichrome filmæske af pap, som jeg lagde ved siden af dyret. Jeg vurderede, at det pågældende eksemplar af ildsalamander var 20-21 cm langt (fig. 7).

Ifølge den nyeste taksonomi er de mellemøstlige ildsalamandre rykket op fra status af underart til art (Thiesmeier & Grossenbacher 2004), således at det pågældende eksemplar ifølge denne taksonomi hører til arten *Salamandra infraimmaculata*.

Fotos: Philippe Provençal

LITTERATUR

- Arnold, E. N. & Burton, J. A. 1978. Krybdyr og padder i Europa. G.E.C. Gads forl., København. 270 pp.
- Bosch, H. A. J. in den & Zandee, M. 2001. Courtship behaviour in lacertid lizards: Phylogenetic interpretations of the *Lacerta kulzeri* complex (Reptilia: Lacertidae). Netherl. J. Zool. 51(3): 263-284.
- Disi, A. M., Modry, D., Necas, P. & Rifai, L. 2001. Amphibians and Reptiles of the Hashemite Kingdom of Jordan. An Atlas and Field Guide. Chimaira, Frankfurt a.M. 408 pp.
- Franzen, M. 1986. Zur winterlichen Aktivität einiger Echsen in der südlichen Türkei. Herpetofauna 8(45): 6-10.
- Lieberkind, I. 1941. Dyrenes Verden. Standard Forlaget, København. 494 pp.
- Malouf, A. 1932. An Arabic Zoological Dictionary. Al-Muktataf Press, Cairo. 320 pp.
- Thiesmeier, B. & Grossenbacher, K. 2004. *Salamandra salamandra* (Linnaeus, 1758) – Feuer-

Fig. 5. En mindre hardun på en havemur. Dette eksemplar blev fotograferet om morgenen og har derfor den mørke farve, som disse øgler oftest har først på dagen, når de soler sig og skal absorbere mest mulig varme.

salamander. Pp. 1059-1132. In: Thiesmeier, B. & Grossenbacher, K. (Hrsg.): Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas. Band 4/IIB, Schwanzlurche (Urodela) IIB. Aula-Verl., Wiesbaden.

Summary. During December 2003 and June 2004 the author made herpetological observations in Leba-

Fig. 6. Savignys løvfro, *Hyla savignyi*, på en papyrusstængel i havebassinet.

Fig. 7. Lilleasiatisk ildsalamander, *Salamandra infraimmaculata*, som blev fundet dræbt i Deir al-Qamar den 6. december 2003. Sammenholdt med filmæskens størrelse blev salamanderen vurderet til 20-21 cm.

non, mainly in Deir al-Qamar (altitude approx. 900 m) just southeast of Beirut.

In December 2003 a few *Lacerta laevis* were observed in Deir al-Qamar and Beirut. In June 2004 it was the most abundant reptile species in Deir al-Qamar. In this urban environment it inhabited walls, open ground, vegetation and sometimes even climbing trees. One male which was readily recognised by its regenerated tail, was observed on the terrace of a house, having a territory of 100-150 m². On 11 June two males were seen fighting.

One *Ophisops elegans* and one *Mabuya vittata* were recorded in Deir al-Qamar on 11 June.

Laudakia stellio was only found

during the summer visit. It proved abundant in 'Anjar, but more scattered in ruins in Ba'albek. In the morning specimens were usually dark coloured, enabling them to absorb additional heat (fig. 5).

Hyla savignyi was seen daily in the house where the author lived in Deir al-Qamar, however, only during the summer visit. There was a population in the garden pond and 1-4 adults were always noticed on the papyrus plants during the day (fig. 6). They were active at night.

One adult *Salamandra infraimmaculata* at approx. 20-21 cm total length was found dead on the road at Deir al-Qamar on 6 December (fig. 7). It had probably been killed by a predator.

